

บทที่ 3 ภาษีและเงินตรา

3.1 ภาษีและการเก็บภาษี

หลักฐานในสมัยสุโขทัยระบุถึงภาษีไว้เพียง 2 ชนิดเท่านั้น คือจกอบ ซึ่งเป็นภาษีที่เก็บจากสินค้าผ่านด่าน และภาษีข้าว ซึ่งเป็นหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในหนังสือไตรภูมิพระร่วง

วิธีการเก็บภาษีของผู้ปกครองสมัยสุโขทัยนี้มีแนวการเก็บภาษีที่แตกต่างไปจากกษัตริย์ไทยในยุคหลัง ๆ มาก เพราะผู้ปกครองทรงยึดมั่นในหลักธรรมอันควรปฏิบัติต่อราษฎรของพระองค์ที่ว่าไม่เบียดเบียนราษฎร และธรรมข้อหนึ่งของผู้ปกครองที่ปรากฏอยู่ในไตรภูมิพระร่วงคือ ไม่ควรเก็บภาษีราษฎรมากเกินไป ให้เก็บแต่เพียง 1 ส่วนจากรายได้ 10 ส่วนที่ราษฎรหาได้ ถ้าราษฎรผู้ใดไม่สามารถหารายได้ได้เลย ก็มีให้เก็บเอาภาษีจากราษฎรผู้้นั้น ดังปรากฏอยู่ในไตรภูมิพระร่วงดังนี้

ประการหนึ่ง ด้วยไพร่ฟ้าไทยราษฎรทั้งหลาย
ทำไร่ไถนากินในแผ่นดินเรานี้ เมื่อ ได้เข้า
(ข้าว) นั้นเป็นรวง ใส่ให้ผู้ตีเชิญใจช้อนนั้นไปดู
ค่าโดยอุคมเทียบนั้น และกระทำเข้าเปลือกนั้น
เป็น 10 ส่วน และเอาเป็นของหลวงนั้น แต่ส่วน
1 แต่ 9 ส่วนนั้นให้แก่เขาแล มิแลดูเห็นว่า
เขามิได้เข้านั้นได้ มิควรเอาแก่เขาเลย¹

ผู้ปกครองนั้นนอกจากจะไม่ควรเก็บภาษีจากราษฎรมากเกินไปแล้ว ยังมีคุณธรรมในเรื่องนี้ อีกว่า ยังไม่ควรเพิ่มอัตราภาษีจากที่เคยเก็บกันมาแต่โบราณด้วย เพราะจะเป็นตัวอย่างให้ผู้ปกครองคนต่อ ๆ ไปเอาอย่างบ้างจะเป็นเหตุให้อัตราภาษีจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้อาษฎรเดือดร้อน ดังปรากฏในเอกสารเล่มเดียวกันว่า

อนึ่ง คัวยเอาสินส่วยแก่ราษฎรทั้งหลายได้
ให้เอาโดยโบราณท้าวพญาทั้งหลายแต่ก่อน
อันนั้นแล ผู้แต่ผู้แก่ทั้งหลายสรรเสริญว่าชอบธรรม
นั้น บมิกวรเอายังเอาเหลือไปเลย ผิดว่าเราเอาของ
เขาให้ ยิ่งให้เหลือไปได้ และท้าวพญาผู้ใดและ
มาเสวยราชภาคหน้าเรานั้นจักได้เอาเป็นอย่างและ
ธรรมนิยมสืบ ๆ กันไป และได้บาปแก่เรานี้หนักหนา
เพราะว่า เราทำความอันมิชอบธรรมผู้นี้ไว้กับ
แผ่นดินแล²

นอกจากนี้เกี่ยวกับสินค้าผ่านด่าน ผู้ปกครองสุโขทัยก็ยังใจกว้างไม่เก็บภาษีผ่านด่าน
แต่อย่างใดเลย ดังข้อความที่คุ้นเคยกันว่า “บ้านเมืองบ่เอาจกอบในไพร่ลู่ทาง”

นโยบายการเก็บภาษีที่แฝงไว้ด้วยความเมตตาอารีต่อราษฎรเช่นนี้หาได้ไม่่ง่ายนักใน
สังคมยุคใหม่ นับว่าเป็นเรื่องโชคดีของราษฎรไทยในยุคนั้น ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากคุณลักษณะ
ของความเป็นธรรมราชาของผู้ปกครองในยุคนั้นนั่นเอง

3.2 เงินตรา

ในประเทศไทยนี้ใช้เงินกับเบี้ย (หอย) เป็นเครื่องแลกเปลี่ยนในการซื้อขายมาตั้งแต่สมัยกรุง
สุโขทัย แร่เงินนั้นนำมาจากต่างประเทศเอามาหล่อหลอมทำเป็นเงินตราใช้ในบ้านเมืองเรา ส่วน
เบี้ยนั้นอาศัยพวกชาวต่างประเทศเที่ยวเสาะหาตามชายทะเลแล้วพามาขายในประเทศนี้ รับซื้อไว้
ใช้สอยเป็นเครื่องแลกเปลี่ยน ประเพณีเช่นนั้นคงใช้มาจนตลอดสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็น
ราชธานี³

3.2.1 เงินตราที่ใช้ในเมืองไทยก่อนสุโขทัย⁴

เงินตราที่ใช้ในเมืองไทยก่อนสุโขทัยเท่าที่ค้นพบแล้วมีมากมายหลายชนิด เป็นเงินเหรียญ
คล้ายเงินสมัยใหม่ ซึ่งเพิ่งทำขึ้นใช้เมื่อในรัชกาลที่ 4 ก็มีเป็นเงินแท่งก็มี เป็นเงินรูปร่างคล้าย
กำไลมือหรือวงเดือนก็มีและเป็นเงินกลมก็มี ดังมีคำอธิบายดังต่อไปนี้

“เงินเหรียญ” เคยใช้กันมาแล้วในสมัยที่ราชธานีของไทยตั้งอยู่ที่จังหวัดนครปฐม ซึ่งสมัยนี้
เรียกว่า “สมัยทวารวดี” ลักษณะของเงินเหรียญ มีลักษณะคล้ายกับเงินเหรียญที่ใช้อยู่ในเมือง
อินเดียได้ในสมัยโบราณ จึงเข้าใจกันว่า ชาวอินเดียซึ่งอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศนี้ คงจะเป็นผู้นำ
ตัวอย่างเข้ามา หลักฐานที่สนับสนุนความคิดเห็นข้อนี้ คือ ตราเงินนั่นเอง ได้แก่เงินที่พบแล้วเป็น

ตราสังข์กับตรี **ครุฑกับดอกจันทน์** และ**กวางกับตรี** มีความหมายว่า **สังข์กับตรี** เป็นเครื่องหมายของพระนารายณ์และพระอิศวร **ครุฑ**เป็นพาหนะของพระนารายณ์ **กวางกับดอกจันทน์**เป็นเครื่องหมายในพระพุทธศาสนา คือ **กวาง** หมายถึงมฤคทายวันที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา **ดอกจันทน์** หมายถึง พระธรรมจักร **ตราดอกจันทน์กับตรากวาง**คงคิดทำขึ้นใหม่ในเมืองไทยเมื่อพระพุทธศาสนาได้ผ่านมาประดิษฐานในประเทศไทยแล้ว

เงินในสมัยนี้ได้พบเพียง 2 ขนาดเท่านั้น จึงเป็นการยากที่จะรู้ว่ามียี่ขนาดและขนาดไหน มีราคาเท่าไร ที่ที่ได้พบก็คือที่จังหวัดนครปฐม และจังหวัดปราจีนบุรี

เหรียญเงินชนิดนี้คงจะใช้กันไม่สู้แพร่หลายนัก จึงได้พบแต่น้อย ส่วนชาวพื้นเมืองที่ห่าง ๑ ราชธานีออกไป เข้าใจว่าคงจะใช้โลหะธาตุชนิดรูปคล้ายปลา ซึ่งเป็นลักษณะของเงินตรายุคโลหะก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งได้พบบ้างบางแห่งทางเหนือเรียกกันว่า เงินละว้า

“เงินแท่ง” นั้นเรียกกันว่า เงินอานม้า เงินมุ่น และเงินปากหมู เข้าใจกันว่า ชาตไทยได้ใช้มาตั้งแต่อยู่ในบ้านเมืองเดิมก่อนอพยพมาอยู่ในเขตประเทศสยาม เพราะมีลักษณะคล้ายกับเงินแท่งของจีน ซึ่งใช้ในสมัยเดียวกัน ครั้นเมื่อชาวไทยได้มาอยู่ในประเทศสยามข้างตอนเหนือ แล้วจึงคิดทำเงินแท่งขึ้นใช้ใหม่ มีลักษณะยาวรี ๆ เป็นรูปปลา และรูปเรือมาดโกลงน คือ ตอนกลางพอง หัวท้ายแหลม เรียกกันว่า **“เงินฮาง” “เงินตุ้” “เงินฮ้อย”** และ **“ทองลาด”** ใช้กันในอาณาเขตลานช้าง ไบราณ ทั้งข้างฝั่งตะวันออกและตะวันตกของแม่น้ำโขง มีเมืองหลวงพระบาง เมืองเวียงจันทน์ เมืองสกลนคร เมืองอุดรธานี และเมืองอุบลราชธานี เป็นต้น

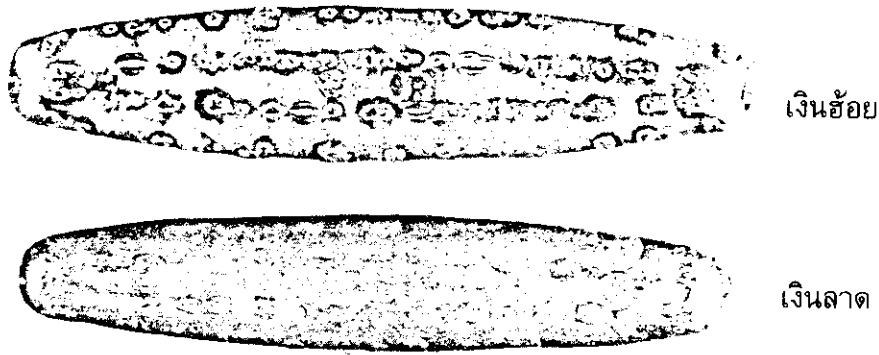
“เงินฮาง” นั้นเป็นเนื้อเงินบริสุทธิ์ มีน้ำหนักต่าง ๆ ราคาโดยปกติใช้เท่าน้ำหนัก รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กอนกลางเล็กน้อย

“เงินตุ้” นั้น เนื้อเงินบริสุทธิ์ ลักษณะคล้ายเงินฮาง แต่ราคาต่ำกว่า

“เงินฮ้อย” นั้นเป็นเงินเจือด้วยธาตุทองแดง ทองเหลือง เนื้อเงินไม่บริสุทธิ์ รูปคล้ายเรือชล่า หัวท้ายเรียวยเล็กน้อย ราคาต่างกันตามเนื้อเงินมากน้อย คือ ฮ้อยน้ำสาม ฮ้อยน้ำหก ฮ้อยน้ำแปด น้ำสาม-มีเงินสามส่วน น้ำหก-มีเงินหกส่วน น้ำแปด = มีเงินแปดส่วน หรือน้ำสามก็คือ 3 บาท น้ำหกก็คือ 6 บาท น้ำแปด ก็คือ 8 บาท

“ทองลาด” เป็นเงินปลีที่ทำด้วยทองแดง ทองเหลืองปนกัน รูปลักษณะเหมือนเงินฮ้อยนั้น มีขนาดและน้ำหนักต่างกัน เท่ากับเป็นอันละไฟ ใพละอัฐของเหรียญบาทฉะนั้น

“เงินกำไลมือ” คงจะเป็นของไทยได้ใช้มาแต่โบราณเช่นเดียวกับเงินแท่ง เพราะเหมือนกับเงินของจีน แต่ภายหลังเมื่อไทยอพยพมาตั้งเป็นปักแผ่นทางข้างเหนือ หรือข้างทิศพายัพของ

จากผลอากาศตรีสต์ับ วีระบุตร. เงินพดด้วง (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยเชชม, 2515),
หน้า 3.

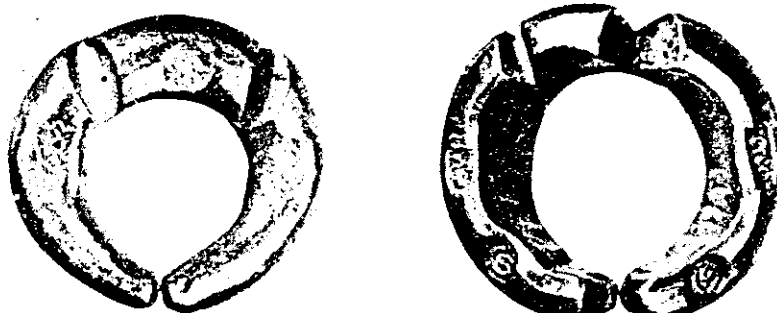
ประเทศนี้ ซึ่งเรียกในภายหลังว่า “อาณาจักรสุโขทัย” แล้วจึงได้คิดแก้ไขรูปเงินกำไลโบราณนั้น ให้กระตัดรัดยิ่งขึ้น คือแก้รูปร่างลักษณะให้เล็กลงกว่าของเก่า เรียกกันว่า **เงินเจียง หรือเงินขา หรือเงินขาคิม** มีหลายขนาด ซึ่งเข้าใจกันว่ามีตั้งแต่ 1 ตำลึงลงไปจนถึง 1 เฟื้อง ส่วนเงินราคาต่ำกว่าเฟื้องลงไป จะใช้อะไรเป็นเครื่องแลกเปลี่ยนไม่มีหลักฐานที่จะทราบได้ชัดเจน แต่เข้าใจว่าคงใช้เบี้ยหอยกัน คล้ายสมัยกรุงสุโขทัยและอยุธยาทั่วทุกแห่ง เงินที่ใช้ในมณฑลสุพรรณบุรีที่หาตัวอย่างได้ในบัดนี้ นอกจากเงินเจียงยังมีเงินอื่นอีก คือ เงินก้อนจ้อยรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยมก็มี เป็นเรือสำเภาก็มี แต่ตราเป็นของจีน เงินแท่งมีน้ำหนัก 125 บาท **เงินทอก**คือ เงินครึ่งพระเจ้ามังราย ลักษณะมี 2 ชนิด ชนิดหนึ่งหลังโข่งมาก มักเรียกกันว่าเงินหอยโข่ง อีกชนิดหนึ่งหลังแบนกว่านั้น มี 2 ขนาด ขนาดใหญ่เรียกว่าเล่ม ขนาดเล็กเรียกว่า ป้าง คือครึ่งของเล่ม เล่มใหญ่หนัก 5 บาท ส่วนที่ใช้ย่อยใช้ตัดออกได้จนถึงขนาดหนัก 1 เฟื้อง

“**เงินทอก**” ที่ทราบว่าเป็นเงินสมัยพระเจ้ามังรายนั้น เพราะกฎหมายครั้งพระเจ้ามังรายกล่าวถึงสิ่งใด ๆ เช่น ค่าตัวคน หรือค่าคร่าวขายเป็นเงินทอกทั้งนั้น เพราะเงินทอกนี้ใช้ได้กันในเชียงใหม่จนถึงแผ่นดินพระเจ้าอินทวิชานนท์ (คือ พ.ศ.2414)

คำว่า **เงินแถบ** ที่ใช้เรียกเงินรูปอยู่ทุกวันนี้ก็มาจากคำว่า “ทอก” นั่นเอง คือสิ่งใด ๆ ถ้าแบน ๆ โทหนอยเชียงใหม่เรียกว่า “แถบ” ถ้าแบนเล็ก ๆ เรียกกันว่า “แท็บ” ที่หลังเลยกลายเป็น

เงินเจียง ขนาดตั้งแต่หนึ่งตำลึงลงมา
จากพลอากาศตรีสดับ วีระบุตร. เงินพดด้วง (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยเชชม, 2515),
หน้า 2.

ขากลม

ขาเหลี่ยม

เงินกำไลขนาดหนึ่งตำลึง

จากพลอากาศตรีสดับ วีระบุตร. เงินพดด้วง (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยเชชม, 2515),
หน้า 2.

แถบไป อีกชนิดหนึ่งเรียกว่าเงินดอก เป็นเงินส่วย เงินดอกนี้เองเอาไปทำเป็นเงินทอก เงินที่ใช้
ในอาณาจักรลานนาไทยแต่โบราณมีลักษณะและชนิดดังกล่าวมา

3.2.2 เงินที่ใช้ในสมัยสุโขทัย

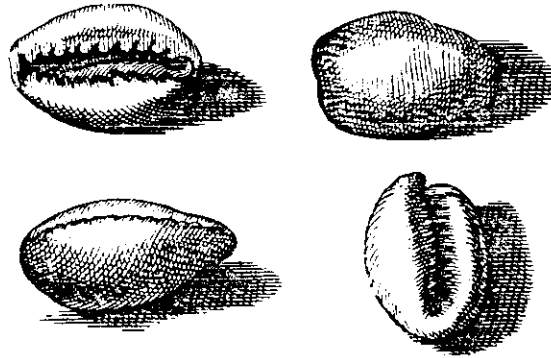
“เงินกลมนี้เรียกว่า “เงินพดด้วง” พบมากกว่าชนิดใด ๆ ทั้งหมดที่ได้มีมาแล้วในประเทศ
สยาม แต่ปัญหาที่ว่าใครเป็นผู้คิดทำขึ้นใช้ก่อน ยังไม่มีผู้ใดตอบได้แน่นอน ได้แต่สันนิษฐานกันว่า
เห็นจะเป็นพระเจ้ารามคำแหงมหาราชครั้งสมัยสุโขทัยเป็นผู้คิดทำขึ้นก่อน เพราะลักษณะของ
เงินพดด้วงนั้น ถ้าเราจะเอาเงินฮ้อยหรือทองลาดขนาดเล็กลงตีหัวตีท้ายให้กอดกันเข้า ก็จะเป็น
รูปเงินพดด้วงทันที ข้อนี้เมื่อพิจารณาดูว่า แม้อักษรไทยพระองค์ยังทรงคิดแก้ไขได้แล้วจะ
แปลกอะไรกับการที่จะคิดทำเงินพดด้วงขึ้น ทั้งอาณาจักรลานช้างและลานนาอันเป็นไทยด้วยกัน
ยังคิดแบบอย่างเงินของตนขึ้นใช้แล้วสุโขทัยไม่คิดบ้าง เห็นจะเป็นไปไม่ได้ และพระเจ้ารามคำแหง
มหาราชก็เป็นผู้มีศักดานุภาพไม่น้อยกว่าพระเจ้าแผ่นดินไทยในอาณาจักรลานช้างและลานนา
นั้นแล ด้วยเหตุนี้จึงสันนิษฐานว่า เงินพดด้วงนั้นพระเจ้ารามคำแหงเป็นผู้คิดทำขึ้นก่อนแบบอย่าง
อักษรไทย ซึ่งพระเจ้ารามคำแหงคิดขึ้นแล้ว ไม่ช้าก็แพร่หลายเป็นที่นิยมใช้ในหมู่ไทย ซึ่งตั้งอยู่
ในอาณาจักรและเมืองต่าง ๆ ฉะนั้น เงินพดด้วงก็เห็นจะแพร่หลายและนิยมทำขึ้นใช้กันฉนั้น⁵

เงินพดด้วงครั้งสุโขทัยจะมีกี่ชนิดและกี่ขนาดยังไม่ยุติได้ เพราะพบตัวอย่างไม่มากนัก
เท่าที่พบแล้วมีตั้งแต่ 4 บาทถึง 1 บาท ลักษณะคล้ายเงินพดด้วยครั้งกรุงศรีอยุธยา เป็นแต่ปลาย
ตรงที่อเข้าจดกันนั้นแหลมกว่า และไม่มียอยไม้ค้อนเห็นชัดเหมือนครั้งกรุงศรีอยุธยา กับมียอย
บาก 2 ข้างตรงส่วนที่จะงอนนั้นเป็นรอยลึก เรียกว่า เงินพดด้วงขาบากตรานั้น มีตั้งแต่ 2 ดวง
ขึ้นไปจนถึง 7 ตรา แต่ตราที่ได้รู้ชัดหรือเห็นชัดนั้น รู้ได้เพียง 3 ตรา คือ ตราช้าง ตราราชสีห์
และตราราชวัตร ตราออกนั้นยังไม่ทราบแน่ชัด เป็นรูปอะไรบ้าง⁶

สรุปได้ว่า สมัยสุโขทัยใช้เบี้ยและโลหะเป็นเครื่องแลกเปลี่ยน เบี้ยใช้เป็นเครื่องแลกเปลี่ยนในการ
ซื้อขายมาแต่โบราณตีกดาบรพรพ์ เข้าใจว่าทางทวีปเอเชียจะใช้กันมาก่อนเงินตรา ในหนังสือ
การเดินทางของหลวงจีนฟาเหียน หลวงจีนฟาเหียนได้กล่าวเมื่อมาถึงแคว้นมณฑลเทศว่า ประชาชน
ใช้เบี้ยเป็นเครื่องแลกเปลี่ยนในการค้าขาย เมื่อพ.ศ.1215 มาร์โคโปลโล ได้มาแคว้นจีนใต้ กล่าวถึง
ชาติหนึ่งในแคว้นการายน มีเมืองหลวงชื่อ ยาจี (ว่าคือเมืองดาลีฟู) ซึ่งเข้าใจว่าเป็นชาติไทย
ว่าประชาชนแคว้นนี้ใช้เบี้ยต่างเงินตรา

นายเลอเมย์⁷ กล่าวถึงเบี้ยว่า ในพ.ศ.1078 เบี้ยมีค่าในอัตรา 200 ต่อเฟื้อง และตั้งแต่
สร้างกรุงศรีอยุธยามาจนเสียกรุง ค่าของเบี้ยตามกฎหมายเป็น 800 ต่อเฟื้อง ตลอดเวลา 1,327 ปี
เบี้ยใช้ในการแลกเปลี่ยนเล็กน้อย มาเลิกใช้เป็นเครื่องแลกเปลี่ยนในประเทศไทยเมื่อพ.ศ.2345

หอยเบี้ย

เดอะ ลาลูแบร์, ราชอาณาจักรสยาม, แปลโดย สันต์ ท.โกมลบุตร (พระนคร : ก้าวหน้า, 2510), เล่ม 1 หน้า 320.

กล่าวได้ว่า เบี้ยได้ใช้กันมาเก่าแก่ดึกดำบรรพ์ ว่ากันว่าเบี้ยนั้นเดิมเอามาจากแม่น้ำโขง ภายหลังพวกพ่อค้านำมาจากทะเลจากเกาะมัลดีฟ และเกาะฟิลิปปินส์

เบี้ยมี 8 ชนิด คือ (ทุกชนิดมีค่าเท่ากันหมด)

1. เบี้ยโพ้ง	5. เบี้ยหมู
2. เบี้ยแก้ว	6. เบี้ยพองลม
3. เบี้ยจั่น	7. เบี้ยบัว
4. เบี้ยนาง	8. เบี้ยตุ้ม

ในสมัยสุโขทัยได้ใช้เบี้ยเป็นเครื่องแลกเปลี่ยนในการค้าขายตามปรกติยอมจะใช้สำหรับสินค้าเล็กน้อย ดังเช่น มะกะโทเอาเบี้ยไปซื้อเมล็ดพันธุ์ฝักกาดนั้น อัตราแลกเปลี่ยนจะมีมาอย่างไรไม่ปรากฏ สมัยสุโขทัยอาจจะมีเงินเฟื้องใช้ ซึ่งถ้ามีก็เห็นจะถืออัตรา 800 ต่อเฟื้อง เพราะเป็นอัตราที่แสดงว่า บ้านเมืองอยู่ในระดับดี ไม่มีการขึ้นลงมากจนเกินไป ในกฎหมายลักษณะโจรครั้งพระเจ้าอู่ทองมีมาตราหนึ่งกำหนดว่า

.....ถ้าทรัพย์แต่พอประมาณ 500 เบี้ย ให้ไหม
แล้วเอาทรัพย์แขวนคอ ทวนรอบตลาด 3 วัน
อย่าให้มันดูเยี่ยงอย่างกัน ถ้าเอาแต่พอประมาณ
ค่าเฟื้องหนึ่ง ให้โทษดูเดียวกัน แล้วให้ทวนด้วย
ลวดหนัก 10 ที่ 15 ที่ 25 ที่.....⁸

นี่แสดงว่า เบี้ยคงอยู่ในอัตรา 800 ต่อเฟื้อง กรุงสุโขทัยก็น่าจะถืออัตราเดียวกัน เพราะอยู่ในระยะเวลาสมัยเดียวกัน

ในศิลาจารึกพระเจ้าเลอไทย ก็กล่าวเรื่องบำเพ็ญมหาทานโดยเฉพาะเบี้ยถึง 10,000,000 เบี้ย

3.2.3 การผลิตเงินตรา

หลักฐานในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชตอนหนึ่งที่ว่า “ใครใคร่ค้าเงินค้าทองคำ” ซึ่งให้เห็นว่า การผลิตเงินตราในสมัยสุโขทัยรัฐบาลมิได้ผูกขาด มีการอนุญาตให้พ่อค้า ประชาชนผลิตเงินพดด้วงใช้เองได้ เป็นเหตุให้รูปร่าง น้ำหนัก เนื้อโลหะ ตลอดจนตราที่ใช้ประทับรับรองแตกต่างกันไปหลายอย่าง ส่วนเงินพดด้วงที่รัฐบาลผลิตขึ้นใช้จ่าย มีรูปลักษณะ เนื้อโลหะและขนาดเป็นมาตรฐาน ตราที่ใช้ตีประทับเรียบร้อยสวยงาม⁹

พอถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี รัฐบาลผูกขาดในการผลิตเงินพดด้วงทั้งหมดตั้งแต่แรก ดังปรากฏในกฎหมายตราสามดวงว่าด้วยลักษณะโจร ซึ่งบัญญัติขึ้นในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 เมื่อพ.ศ.1903 ว่า

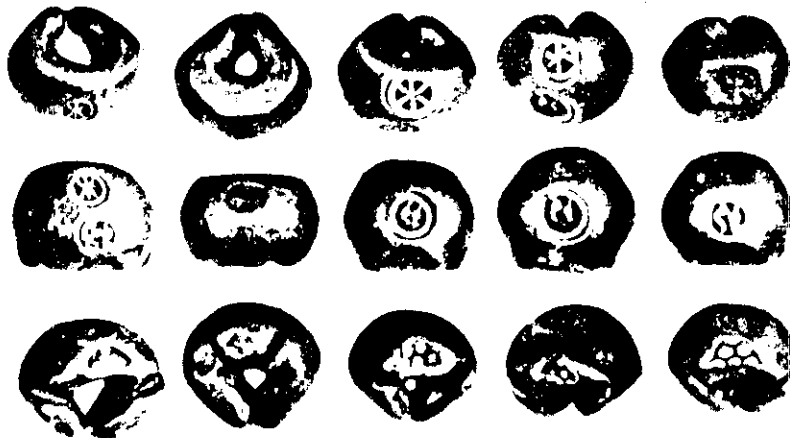
มาตราหนึ่ง ผู้ใดทำเงินทองแดง เงินพรวง
เงินรวง ทองพรวง ทองแดง ทองอาบ
และแกะตราปลอม ตอกตราพดด้วงเทียม
พิจารณาเป็นสัจ ให้ตัดนิ้วมือเสีย อย่าให้
กุมค้อนคีมได้ ส่วนเงินแดงให้นายไฟ
หลอมเสีย ส่วนตราอันปลอมให้นายไฟ
ทำลายเสีย¹⁰

จากกฎหมายฉบับนี้แสดงว่า รัฐบาลผลิตเองและควบคุมการปลอมแปลงอย่างจริงจัง ทำให้รูปลักษณะ เนื้อโลหะ และน้ำหนัก เป็นมาตรฐานเดียวกันสืบมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ นอกจากนั้นยังแสดงว่ามีการทำเงินพดด้วงทองคำ เพราะมีคำว่าทองพรวง ทองอาบ อยู่ด้วยในกฎหมายว่าด้วย การปลอมเงินตราฉบับนี้

เงินพดด้วง กรุงสุโขทัย ขนาดสองบาท
รูปร่างไม่ค่อยเรียบร้อยเข้าใจว่าราษฎรทำขึ้นใช้

เงินพดด้วง กรุงสุโขทัย ขนาดหนึ่งบาท แสดงด้านหลัง ด้านบนและด้านหน้า
รูปร่างเรียบร้อย ประณีตเข้าใจว่าเป็นของทางราชการทำขึ้นใช้
จากพลอากาศตรีสดับ ธีระบุตร, เงินพดด้วง (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยเกษม, 2515),

หน้า 29.

บทสรุป

ภาษีในสุโขทัยที่พบหลักฐานมีอยู่ 2 ประเภท คือ จกอบกับภาษีข้าว การเก็บภาษีของผู้ปกครองยึดหลักคุณธรรม คือ ไม่ต้องการให้ราษฎรเดือดร้อน คือ ไม่ให้เก็บมากเกินไป ให้เก็บเพียง 1 ส่วนจากรายได้ 10 ส่วน ที่ราษฎรหาได้ ถ้าราษฎรผู้ใดหาไม่ได้เลย ก็ไม่เก็บ

เงินตราที่ใช้ในสุโขทัย คือ เงินกัมเบ็ย (หอย) ส่วนผู้ที่ผลิตเงินตรานั้นสันนิษฐานว่า รัฐบาลมิได้ผูกขาด คงมีการอนุญาตให้พ่อค้า ประชาชน ผลิตเงินพดด้วงใช้เองได้ เป็นเหตุให้ รูปร่าง น้ำหนัก เนื้อโลหะ ตลอดจนเงินตราที่ใช้ประทับมีลักษณะแตกต่างกันออกไปหลายอย่าง

คำถามท้ายบท

1. ภาษีในอาณาจักรสุโขทัยมีกี่ชนิด อะไรบ้าง
2. นโยบายการเก็บภาษีของผู้ปกครองเป็นอย่างไร
3. เงินตราที่ใช้ก่อนสุโขทัยกับเงินตราที่ใช้ในสมัยสุโขทัยมีลักษณะแตกต่างกันอย่างไร
4. ใครเป็นผู้ผลิตเงินตราใช้ในสมัยสุโขทัย

เชิงอรรถ

1. ไตรภูมิพระร่วงของพระญาติไทย (พระนคร : คลังวิทยา, 2515), หน้า 114-116.
2. เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.
3. สมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานุภาพ, *ตำนานเงินตรา*, หน้า 1 อ้างในขุนวิจิตรมาตรา, *ประวัติการค้าไทย* (พระนคร : โรงพิมพ์บัณฑิตการพิมพ์, 2516), หน้า 48.
4. หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์, *เงินตราสยาม* อ้างในขุนวิจิตรมาตรา, *เรื่องเดิม*, หน้า 49.
5. ขุนวิจิตรมาตรา, *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 51.
6. *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 52.
7. J.S.S vol. XVIII, Pt. 3, p.194 อ้างใน ขุนวิจิตรมาตรา, *เรื่องเดิม*, หน้า 54.
7. “ลักษณะโจร”, *กฎหมายตราสามดวง*, เล่ม 3 (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2526), หน้า 267.
9. สดับ วีระบุตร, *เงินพดด้วง*, *ชุดความรู้ไทยขององค์การค้าของคุรุสภา* (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2524), หน้า 3-4.
10. “ลักษณะโจร”, *เรื่องเดิม*, หน้า 295.

บรรณานุกรมตอนที่ 1

บรรณานุกรม

เอกสารทศวิทยุมิ

กฎหมายตราสามดวง. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2506, เล่ม 3.

กรรมการจังหวัดสุโขทัย. หนังสืออนุสรณ์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช. พระนคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2513.

คณะรัฐมนตรี. วิจิตรอนุสรณ์. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2505.

ไตรภูมิพระร่วงของพระยาสิทธิไทย. พระนคร : คลังวิทยา, 2515.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 1. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2506.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 10. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2507.

ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2521.

ประเสริฐ ฤณ นคร. มังรายศาสตร์. พระนคร : 2514.

ไพฑูรย์ สายสว่าง. "พื้นฐานทางเศรษฐกิจของอาณาจักรสุโขทัย", เอกสารสัมมนาอาจารย์ผู้สอนประวัติศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัย จัดโดยมหาวิทยาลัยศิลปากร รายงานผลสัมมนาสังคมโลกใต้ฟ้าไทยกับการวินิจฉัยปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ในสมัยสุโขทัย. พระนคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, 2519.

รอง ศยามานนท์, ดำเนิน เลขะกุล และวิลาสวงศ์ นพรัตน์. ประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา. พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516.

วิจิตรมาตรา, ขุน. ประวัติการค้าไทย. พระนคร : โรงพิมพ์บัณฑิตการพิมพ์, 2516.

วิไลเลขา ถาวรธนสาร ประภัสสร บุญประเสริฐ นันทนา เตชะวณิชย์ และสิริรัตน์ เรืองวงษ์วาร พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. พระนคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหงมอบให้กึ่งจันทน์การพิมพ์ จัดพิมพ์. 2528.

สดับ ธีระบุตร. พลอากาศตรี เงินพดด้วง. ชุดความรู้ไทยขององค์การค้าของคุรุสภา. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2524.

สินชัย กระบวนแสง. ประวัติศาสตร์สุโขทัย. พระนคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ. 2520.

วารสาร

ตรี อมาตยกุล. "ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย บทที่ 5 เศรษฐกิจ และสังคม", แถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี. 8 (มกราคม, 2517). 74-86.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. “เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก” : อุตสาหกรรมของรัฐ”, *คำรง.* 1 (พฤศจิกายน, 2517). 32-36.

“วิเคราะห์สังคโลกบริเวณอ่าวสัทธิบ”, *คำรง.* 1 (พฤศจิกายน, 2517). 17-31.